

אויבניסיפה משודרת

עולמו הספרותי של
חורחה לואיס בורחס
ליאו קורי

ליאו קורי

מכון כהן להיסטוריה ופילוסופיה של המדע
אוניברסיטת תל-אביב

עולמו הספרותי של חזקה לואיס בורקה

מטב"ל / קצין חינוך ראשי / גלי צה"ל
משרד הבטחון – ההוצאה לאור

ספריית "אוניברסיטה משודרת"

קצין חינוך ראשי / גלי צה"ל
בחסות אוניברסיטת תל-אביב

עורכת הסדרה בגלי צה"ל: תרצה יובל
עורך הסדרה בהוצאה לאור: ישי קורדובה

De la serie de hechos inexplicables que son el universo o el tiempo, la dedicatoria de un libro no es, por cierto, el menos arcano. ... Como todos los actos del universo, la dedicatoria de un libro es un acto mágico. También cabría definirla como el modo más grato y más sensible de pronunciar un nombre.

J.L. Borges, 1981

מתוך סדרת המעשים הבלתי-מוסברים המהווים את היקום, או את הזמן, הקדשת ספר איננה, בעצם, הפחות מופלאה מכולם. ... ככלל מעשה אחר ביקום, הקדשת ספר הינה מעשה קסמים. אפשר גם להגדיר אותה כדרך המענת והרגישה ביותר לזאת שם.

חיל בורחס, 1981

Leo Corry
The Literary World of Jorge Luis Borges

איור העטיפה: ארנון אבני, במיזחה לספר זוד.
עריכה: צילה דרורי

מהדורה שנייה – יולי 1998

מס' 965-05-0898-8 ISBN

כל הזכויות שמורות למשד הבטחון – ההוצאה לאור
הודלס בריטראל, תשנ"ז – 1997
סדר: ההוצאה לאור – משד הבטחון; אירית מנה
לוחות והדפסה: דפוס נידט בע"מ
All Rights Reserved to the Ministry of Defence, Israel

תוכן העניינים

9	פתח־דבר
	פרק א' בזרחם, בזאנוס־אזירס והזיקום
11	פרק ב' המתבר בקורא
24	פרק ג' לידתו של סגנון
36	פרק ד' מטאפורות אפיסטמו־לוגיות
47	פרק ה' מעיאות ואז־מעציאות
58	פרק ו' הבחישה מחודשת של הזמן
69	פרק ז' סדר, כאוס ומרל
80	פרק ח' השפה בנושא ספרותי
93	פרק ט' המעשה האסתטי
103	

פתח דבר

הסופר הארגנטינאי הורחה לואיס בורחס הוא מן הנודעים שבסופרים בשפה הספרדית בימינו. יצירתו תורגמה כמעט לכל שפה אירופית, וגם לשפות אחרות, והיא נקראת באותה מידה של התלהבות בארצות שונות ובתרבויות שונות. עבודתו של בורחס נחקרת עד לעייפה בידי מלומדים מכל העולם, ורעיונותיו שימשו בסיס למשנתם של הוגי רעיון בתחומים שונים. הספרות הלטיני-אמריקאית החדשה של המחצית השנייה של המאה העשרים רוויה בהשפעתו, ויש הרואים בו את הדמות המכריעה ביותר בעיצוב הספרות הזו. בזכות התרגומים הקיימים התנסו גם קוראים עבריים רבים בחוויה של קריאת סיפוריו הקצרים או מסותיו המבדיות.

בסיפוריו של בורחס מתערבבים בדרך ייחודית עולמות וזאגרים שביניהם מפרידה, לכאורה, תהום עמוקה: הפנטסטי והריאליסטי, הסיפור הבלשי והסקסט המטאפיזי, סיפורי נובלים קטנים בפרברי בואנוס-אירס וטקסטים לקוחים מהמיסטיקה המזרחית, ועוד כיוצא באלה שילובים מוזרים. בורחס הוא גאון של חיבור הקשרים זרים זה בזה ושל יצירת עולמות של אי-מצוינות, שהמצוינות מתערבבת בתוכם ללא הפרד, וכל זאת – בשפה שלא ניתן לטעות בזיהויה ובדרך ספרותית מקורית וחושנית, שלעולם מעוררת בקורא תחושה שלא הצליח להבין עד תום במה דברים אמורים.

הספרון שלפניכם מהווה מעין הזמנה לקריאת בורחס. אלה שכבר קראו ביצירותיו יכולים למצוא כאן פתרון, או לפחות כיוון של פתרון, לחלק מההידות אשר ללא ספק צצו עם הקריאה. אלה שטרם קראו אף לא שורה מפרי עטו של בורחס, יתעורר אצלם, כך אני מקווה, עניין ורצון לעשות זאת.

הספרות המקורית הקיימת על עבודתו של בורחס היא רבה למדי. חוקרי ספרות ומבקרי תרבות למיניהם דינים בנינם לבין

116

פרק י'
הבלש המטאפיזי

125

פרק י"א
בורחס כדמות ספרותית

135

פרק י"ב *
הקבלה כמעשה אסתטי

146

פרק י"ג
השפעות על הספרות הלטינו-אמריקאית

159

ביבליוגרפיה

עצמם במרץ על המשמעויות הרחבת והעמוקות של סיפוריו, וגם על פשר הפרטים הקטנים שבהם – מילים, שמות, ניסוחים. כמו בכל תחום אקדמי, יש עבודות פלומרות יותר ויש מלומדות פחות, יש עבודות קלות יותר להבנה ויש קלות פחות להבנה, יש מרתקות יותר ויש מרתקות פחות. אבל כמי שאינו חוקר ספרות על פי השתייכותו המקצועית, אלא כמשקוף מן הצד, נדמה לי לעיתים קרובות, שהקורפוס המקורי העצום הזה עסוק בעצמו יותר מדי, ואינו מתחשב תמיד במידה מספקת בצרכיו של הקורא מן השורה. ספרות המחקר המקצועית על בורחם (שממנה נטלתי רבות לכתיבת הספר, ככל שאני מביח אותה) אינה עוזרת תמיד לקורא שאינו מעוניין לחדור לעולם של הציטוטים ומראי-המקום האגנוסטיים, אך רוצה בכל זאת להבין יותר את בורחם ולהפיק יותר מאותה קריאה, הנראית לו על פניה מעניינת ומשכבת, אך אינה תמיד מובנת לגמרי. כוונתי בעת כתיבת ההרצאות המקובצות כאן הייתה בדיוק לגשר על הפער הזה. הקורא ישפוט בעצמו, כמובן, אם אמנם מילמשתיו את מבוקשי.

ספר זה מתבסס על סידרת שיוחות ששודרו בגלי צדה'. מתכונת הפרקים השונים, אורכם, ובמידה רבה אופיים, הוכתבו על ידי מסגרת השידורים הללו. התרגומים לעברית של הקטעים המצוטטים מתוך כתביו של בורחם הם ברובם שלי. במקרים אחדים גם התבססתי על תרגומים קיימים, אבל שנייתי בהם פרטים שונים כראות עיני.

תודתי נתונה להרצה יובל, שליוותה את השיחות ותרמה מניסיונה הרב כדי לעשותן ברורות ומובנות יותר, ולצילה דרורי שסייעה בהתקנת כתב-היד.

נירים, תל-אביב, 1997

ליאו קורי